

GÖÇMENLER ve BREXIT

Ebru Canan-Sokullu*

Yönetici Özeti

Son yıllarda daha gözle görünür bir sorun haline gelen göç olgusu Brexit kampanyası için önemli bir malzemeydi. Özellikle Muhafazakâr Parti öncülüğünde şekillendirilen “İngiltere’nin AB’den bağımsızlığı ve egemenliği” söylemi göçmen-karşıtlığını ve yabancı düşmanlığını normalleştirmeyi hedefledi. Bu çalışma İngiltere’de Avrupa-şüpheli siyasal elitin sorunsallaştırdığı göç ve göçmen-karşıtlığının İngiliz kamuoyundaki karşılığını incelemekte ve (i) göçün en önemli sorunların başında algılandığını, (ii) göçmenlerin Avrupalı-Avrupalı olmayan şeklinde ayrıştırılmadığını, (iii) göçün ve göçmenlerin yarattığı endişelerden ziyade gerek ekonomik gerekse kültürel bir zenginlik olarak algılandığını ortaya koymaktadır. İngiliz kamuoyu siyasi söylemlere karşı nötr kalmamakla birlikte hükümetlerin göçmen politikaları ile ilgili performansının da düşük olduğunu ortaya koyan bu çalışmada seçmenlerin ideolojik konumlandırımlarının siyasi iktidarın göç politikası söz konusu olduğunda izlenen göç politikasına temkinli yaklaştığı görülmektedir.

Brexit, göçmenler ve yabancı düşmanlığı

Muhafazakar Parti öncülüğünde canlandırılmaya (/diri tutulmaya) çalışılan “İngilizlik” (Britishness) İngiliz siyasal söyleminde xenofobinin(Xenophobia) de normalleştirilmesi süreci ile birlikte evrildi. Brexit referandumu özünde AB’nin İngiltere’nin egemenliğini aşındırıcı yapısı ve AB’nin demokrasi açığı ekseninde şekillendirilirken kampanya süresince Müslüman-karşıtlığı, terör (özellikle de cihatçı terör) ve farklı toplulukların sosyal uyum problemleri siyasal elit tarafından İngiliz toplumunun çok kültürlü yapısına yönelik meydan okumalar olarak hatırlatılan tali konular olarak öne çıkartılmıştır.

“Brexit” AB’den çıkış referandumu olarak tanımlanmaktadır, fakat Eichenberg ve Dalton’ın da iddia ettiği gibi “kamuoyunun Avrupa entegrasyonuna verdiği destek üye devletin yerel dinamiklerden etkilenmektedir.”¹ Bu çalışmada Brexit’in önemli açıklayıcılarından birisi olan göçmen-karşıtlığının hangi koşullarda ortaya çıktığı incelenecektir. Bu çalışmada Brexit’in önemli açıklayıcılarından birisi olan göçmen-karşıtlığının hangi koşullarda ortaya çıktığı incelenecektir.

Kim bu yabancılar?

Brexit süresince siyasal söylemde canlı tutulan “yabancı düşmanlığı” (i) kıta Avrupasından gelen AB vatandaşı göçmenler ve (ii) AB dışından gelen göçmenler – ki son zamanlarda bu özellikle savaş

*Doç. Dr. Ebru Canan-Sokullu, Bahçeşehir Üniversitesi İİSBF Öğretim Üyesi, ebru.canan@eas.bau.edu.tr

¹Richard C. Eichenberg ve Russell J. Dalton (1993) “Europeans and the European Community: The Dynamics of Public Support for European Integration” *International Organization* 47(4): 507-34, 510.

bölgelerinden kaçan ve çoğunluğu Müslüman olan mülteci ve göçmenler olarak gruplara yönelik olarak gözlenebilir.²

İlk grup olan AB üyesi ülkelerden gelen göçmenler – ki bunlar aslında ilgili AB literatüründe göçmen olarak adlandırılmamaktadır – Birleşik Krallık'ta Brexit sürecinde daha genel olarak Avrupa Birliği ve entegrasyon sürecine karşıtlık ile ilişkilendirilebilir. Bu göçmenler İngiltere'deki istihdam ve iskân politikaları açısından diğerlerine göre daha düşük maliyetli olan gruptur. Kültürel olarak ortak Avrupa değerleri bağlamında ötekileştirilmesi en güç olan grup olarak düşünülebilir, zira Judeo-Hristiyan Rönesans ve aydınlanmacı ortak kültürün paylaştığı grup olarak değerler itibariyle değil daha ziyade ekonomik kaygılar bağlamında bu grup İngilizler açısından “öteki” olarak addedilmiş ve sosyokültürel farklılaşmalar daha arka planda tutulmuştur.³

Brexit savunucularının benzer bir şekilde ötekileştirdiği ve bu bağlamda Brexit söylem ve savlarını destekledikleri ikinci grup birincisine kıyasla daha ziyade kültürel zıtlıklar zemininde dışlanmışlardır. Farklı dinsel ve kültürel değerleri beraberinde taşıyan bu grup ya bir savaş ve çatışma ortamından kaçarak Birleşik Krallığa sığınmışlar, ya da AB'nin göçmen uygulamaları ve göç politikaları nedeniyle Avrupa sınırlarının geçişkenliği sayesinde Birleşik Krallığa ulaşmışlar, ikinci ve üçüncü jenerasyon göçmenler/mülteciler vatandaşlık ve oturma haklarına kavuşmuş olsalar dahi kültürel olarak özellikle muhafazakar ve milliyetçi İngilizler tarafından devamlı olarak “öteki” olarak konumlandırılmıştır. Bu bağlamda “İngilizlik” daha ivedi bir şekilde konsolide edilebilmiştir.

İngiliz kamuoyu 1970lerin başından beri diğer üye devletlerin kamuoyları ile kıyaslandığında genel olarak daha Avrupa-şüpheli bir tutum sergilemektedir. 2016'da yapılan Standard Eurobarometer'a (EB No. 85) göre İngiliz kamuoyunda AB imajı ile ilgili olumlu (yüzde 31), olumsuz (yüzde 36) veya nötr (yüzde 31) tutum belirtenler hemen hemen birbirinin aynı iken “negatif imaj” algılayanlarda bir önceki yıla kıyasla yüzde 5 oranında bir artış gözlenmiştir. İngilizlerin AB'ye karşı AB ortalamasından yüzde 9 daha negatif oldukları da görülmektedir.

Ulusal İstatistik Kurumu Eylül 2016 verilerine göre Birleşik Krallık'ta yaklaşık 596.000 göçmen vardır, bunların 268.000'ini AB üyesi ülkelerin vatandaşları oluştururken, 257.000 AB üyesi olmayan ülkelere gelmişlerdir.⁴ İngiliz nüfusunun yaklaşık yüzde 13'ü göçmenlerden oluşmasına rağmen Transatlantik Eğilimler Araştırması'na (TEA) (2014) göre İngiliz kamuoyunun yüzde 55'i ülkedeki göçmenlerin “çok fazla” olduğunu düşünmektedir, “az” olduğunu düşünenlerin oranı ise sadece yüzde 13'tür.

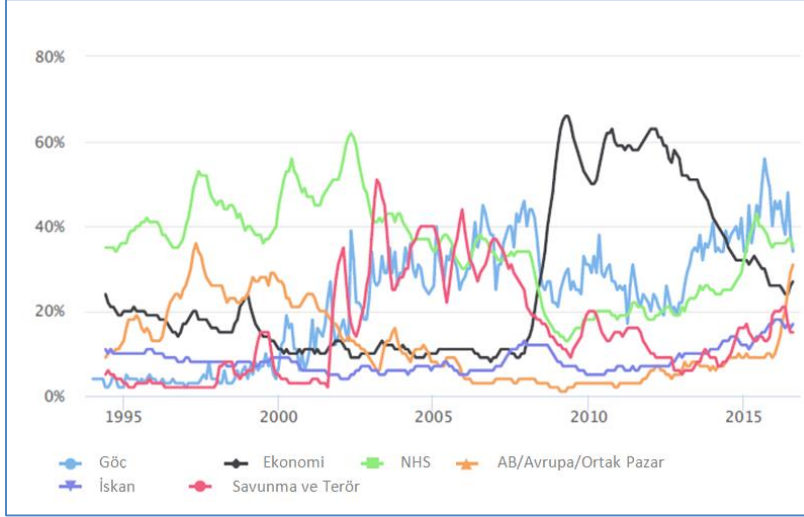
²Eski İngiliz Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinden gelen göçmenler bu çalışmanın dışındadır.

³Göçmen-karşıtlığının rasyonel modellemelerle açıklamaları için bkz. Citrin, J. vd. (1997) “Public Opinion toward Economic Reform: The Role of Economic Motivations” *Journal of Politics* 59: 858-81; Burns, P. ve J. G. Gimpel (2000) “Economic Insecurity, Prejudicial Stereotypes, and Public Opinion on Immigration Policy” *Political Science Quarterly* 115: 201-25; sosyal birliktelik/yakınlık teorileri için bkz. Forbes, H.D. (1997) *Ethnic Conflict: Commerce, Culture and Contact Hypothesis* New Haven: Yale University Press; Amir Y. (1969) “Contact Hypothesis in Ethnic Relations” *Psychological Bulletin* 71:319-42), tehdit algılamaları için bkz. McLaren, M. L. (2003) “Anti-Immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception and Preferences for the Exclusion of Migrants” *Social Forces* 81 (3): 909-36.

⁴Bkz. <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/bulletins/migrationstatisticsquarterlyreport/feb2017>, (erişim tarihi 22 Mart 2017).

Oxford Üniversitesi Göç Gözlemevi'nin 2016 Kasım'ında yayınladığı nota göre göç ve göçmen konusu son yıllarda giderek daha göze çarpan bir konu haline gelmiştir (Şekil 1). İngiliz kamuoyu göçü en önemli temel sorunlar arasında kabul etmektedir. 2016'da yapılan Eurobarometer'a (EB No. 85) göre İngiliz kamuoyunda İngiltere'nin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlar göç (yüzde 38; altı ay sonra tekrarlanan Standard EB86'da bu oran yüzde 25'e düştü), sosyal güvenlik (yüzde 26), ve terörizm (yüzde 23) olarak tanımlanmıştır.

Şekil 1. İngiltere'nin "en önemli meselesi": Göç

Kaynak: IPSOS MORI Konu Endeksi ⁵

Göçmen göçmendir:

AB-içi ya da AB-dışı göçmenlere yönelik tutumlar arasında büyük farklılıklar yoktur. TEA (2014)'e göre İngilizlerin yüzde 52'si AB-içi göçmenler yüzde 55'i ise AB-dışından gelenler ile ilgili endişelerini dile getirmektedirler. 2016 yılında yapılan Eurobarometer'da (EB No. 86) AB-içinden gelen göçmenler sorulduğunda, bir önceki tura (EB No.85) göre 9 puanlık artışla, İngilizlerin yüzde 58'i olumlu görüş bildirdi. AB vatandaşlarının İngiltere'de yaşama hakkını destekleyenler yüzde 58 iken sadece yüzde 17'si AB vatandaşlarına İngiltere'de çalışma hakkı verilmesini "kötü" bir şey olarak kabul etti.

Ekonomi-kültür ekseninde göçmenler zenginliktir:

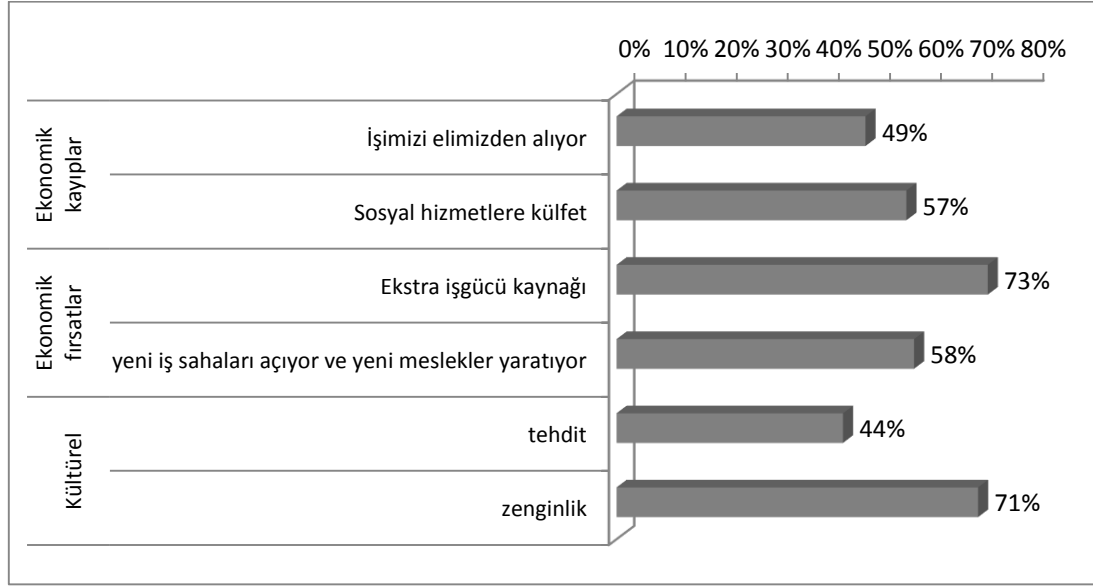
İngiliz kamuoyuna göre ekonomi-kültür ekseninde göçmenler daha fazla zenginlik demektir. Çoğunluk göçmenlerin ekonomiye olumlu katkı yaptıklarını düşünürken, kültürel açıdan göçmenlerin pozitif katkıları ve götürülerinin olduğunu düşünenlerin oranı birbirine yakındır. TEA'nın (2014) bulgularına göre İngilizlerin yüzde 57'si göçmenlerin "sosyal hizmetlere yük" olduğunu, yüzde 47'si ise "işlerini ellerinden aldıklarını" ifade ederken kamuoyunda göçmenlerin bazı iş kollarında istihdam kaynağı olduğunu

⁵Bknz. (<http://www.migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/uk-public-opinion-toward-immigration-overall-attitudes-and-level-of-concern/#kp2>)

düşünenlerin oranı yüzde 73'tür. Göçmenler ve pozitif ekonomik getirileri düşünüldüğünde halkın yüzde 58'i göçmenlerin yeni işletmeler açarak istihdam yarattıklarını dile getirmektedir.

Göçün algılanan bir diğer ekonomik boyutu daha vardır. İngilizlerin yüzde 3'ü göçmenlerin ailenin diğer üyeleri ile birleşimi için, yüzde 6'sı iltica talebiyle ve diğer yüzde 6'sı okumak için geldiklerini düşünürken yüzde 40'ı sosyal hizmetlerden faydalanmak yüzde 46'sı ise çalışmak için İngiltere'ye geldiklerini düşünmektedir (Şekil 2). Bu veriler ışığında AB'nin diğer ülkeleri ile kıyaslandığında İngilizlerin göçmenlerle ilgili ekonomik kaygılarının daha yüksek olduğu gözlenir.

Şekil 2. Göçün ekonomik ve kültürel kayıp ve kazançları (%)

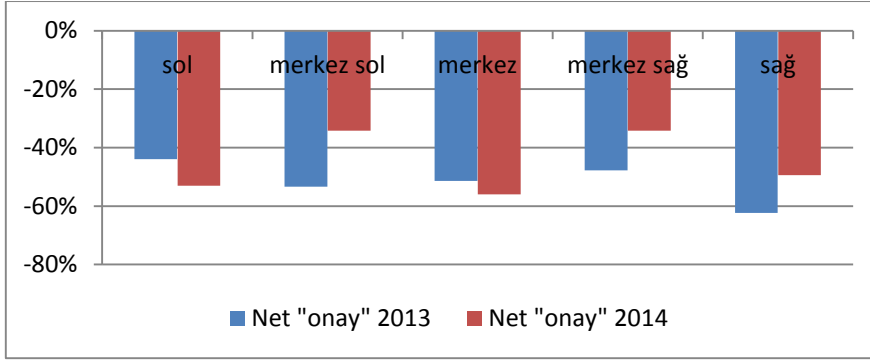
Kaynak: TEA2013, Canan-Sokullu 2016.

Hükümetin karnesi zayıf!

İngiltere'ye göçmenlerin gelmesine karşıtlık son dönemlere ait bir olgu değildir. İngiliz Seçim Çalışması (British Election Study) 1964 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan gelen göçmenler ile ilgili yaptığı kamuoyu yoklamaları 2016'ya kadar geçen sürede İngilizlerin ülkede çok fazla göçmen olduğunu düşündüklerini ortaya koymuştur. İngiliz Sosyal Tutumlar Çalışması (British Social Attitudes Survey) 2013 yılı verilerine göre İngiltere'de yaklaşık dört kişiden üçüne göre göçmenlerin girişi azaltılmalıdır. İngiliz kamuoyunda on kişiden üçü hükümetin göç politikalarını desteklememektedir (TEA 2014). Hükümetin göçmenler konusundaki performansına verilen destek ideolojik olarak anlamlı bir değişiklik göstermemektedir. Net onay değerlerine bakıldığında 2014 yılında hükümete verilen desteğin kendini sol ve merkezde ideolojik olarak konumlandıran seçmenlerin diğerlerine kıyasla ve 2013 yılı değerlerine kıyasla daha eleştirel olduğunu görülür (Şekil 3).⁶

⁶Hükümetin göç politikalarına verilen "net onay" hükümetin bu konudaki performansını "pozitif" değerlendirenlerin "negatif" değerlendirenlerden çıkarılmasıyla hesaplanmıştır. Canan-Sokullu, E. (2016) "Who wants to live with the immigrants? Public Opinion in Europe and Turkey on the Crisis of Immigration" *MPSA Konferansı, Chicago, II, ABD, 6-10 Nisan 2016*

Şekil 3. Göç politikalarına verilen “net onay” ve siyasal tutum

Kaynak: TEA 2014, Canan-Sokullu 2016.

Sonuç

Bu çalışmadaki bulgular Brexit kararının uygulamaya konmaya başlamasıyla farklı bir noktada evrilebilir. Özellikle göçmenler ile ilgili Brexit öncesi kamuoyunda hâkim olan karşıtlık durumu referandum sonrasındaki anketlerin gösterdiği kadarıyla “yumuşama” eğilimi göstermiştir. Brexit sonrasında göçmenler konusunda İngilizlerin daha az olumsuz bir tutum takındığını gözlenebilir de Brexit sonrası yapılan araştırmalar kamuoyunda genel olarak yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın arttığını ortaya koymaktadır. Özellikle AB-içi göçmenlerin İngiltere’deki yaşama ve hatta çalışmaları ile ilgili tutumlar Kasım 2016 EB 86’nın ortaya koyduğu gibi daha “davetkar” bir İngiliz kamuoyuna işaret etmektedir. Fakat bu eğilim, Brexit sonrası geçiş süreci içerisinde dinamik bir seyir izleyebilir. Başbakan May’in Lizbon Antlaşması’nın 50. Maddesini uygulamaya koymasının ardından geçecek olan süre içinde ortaya çıkması muhtemel durumlar şu şekilde özetlenebilir (i) İngiliz siyasi eliti referandum öncesi yürüttüğü katı Brexit yanlısı tavrını yumuşatabilir, bu doğrultuda kendi seçmeninin de aynı doğrultuda kanaatini değiştirmesi beklenebilir (ii) AB ile kabul edilecek “çıkış stratejisi” ne derece esnek ya da katı olursa olsun, ekonomik etkileri siyasi etkilerinden daha hızlı bir şekilde hissedilecektir. Ekonomik tahminler ve beklentiler doğru çıkar ve özellikle istihdam politikaları açısından İngiliz ekonomisi Ortak Pazar’ın dışında kalırsa ve ekonomik daralma görülürse AB-içi göçmenlere yönelik olumsuz tutumlarda ciddi bir düşüş beklenebilir. Keza bu çalışmanın da ortaya koyduğu gibi göçmenlerin algılanan kazançları maliyetlerinden (özellikle ekonomik) ağırlıklı olarak daha yüksektir.